

Kurt Lewin (1890-1947) i la Teoria del Camp: L'Espai Vital i el conflicte

Kurt Lewin, tot i que havia nascut en una aldea perduda a Polònia, és quasi un prototipus de jueu berlinès que, com tants d'altres, es va veure obligat a emigrar als Estats Units durant la dècada de 1930. Format en la Gestalt va ampliar-la per incloure-hi l'àmbit de les motivacions humanes. De fet, la Gestalt s'interessava pels processos de percepció, aprenentatge i pensament. Lewin feu un pas més enllà i va estudiar la motivació, la personalitat i la psicologia social. La seva tesi bàsica, inspirada tant per la psicologia de les formes com per la física teòrica, és que les relacions d'un individu o d'un grup amb el seu entorn estan regides per atraccions i repulsions comparables a camps de forces.

Segons Lewin la naturalesa dels fenòmens psicològics és ideogràfica: és a dir, cada situació és única i no podem deduir, interpretar o predir la conducta d'un individu a no ser que poguéssim conèixer totes les interrelacions, com si es pogués en un camp de forces elèctriques. L'any 1944 va crear al MIT el 'Research Center for Group Dynamics' i sovint se'l considera el psicòleg més important del segle, en competència amb Freud.

La més discutida de les seves teories és la de 'l'espai vital', amb la qual pretenia preveure la conducta d'un individu particular dins el camp de forces que constitueix la societat. 'Espai vital' és una expressió molt controvertida perquè aquest mateix nom descriu també la idea, defensada amb entusiasme per Hitler, segons la qual Alemanya necessitava ampliar les seves fronteres perquè l'augment de la seva població exigia un territori més gran. Òbviament, la tesi de Lewin no té absolutament res a veure amb tot això; el que ell estudia no és cap espai físic, ni geogràfic, sinó el camp de forces mentals que actuen en un individu quan pren una decisió. La metàfora que interessa a Lewin és la de les forces que actuen en un camp elèctric (pol positiu, pol negatiu, resistències, etc.). El que li interessava era veure quins fets de la conducta d'un individu estaven condicionats per la seva inserció en un espai bidimensional en un moment determinat.

'Espai vital' és el món tal com afecta a l'individu. És tot allò que ens afecta (objectes i relacions socials) sigui real o no, i que ens fa reaccionar d'una o altra manera. Aquest espai vital està constituït per la suma de dos elements: hi ha, d'una banda el món en què hom viu, percep, s'emociona, etc., que ell anomena 'ambient psicològic' o de l'altra el propi 'espai interior' de la persona. Però tan real és l'un com l'altre.

Per exemple, si un nen creu que a la seva habitació hi ha un fantasma, aquest fantasma està realment inclòs en el seu espai vital. En l'espai vital hi ha també construccions inconscients i pors dels individus que tenen una importància real en la seva vida. Aquestes construccions s'anomenen 'barreres', poden ser físiques, intel·lectuals o socials i determinen formes d'actuació que vistes des de fora semblen absurdes (p. ex., un jove que creu tenir mèrits per aconseguir una feina de més nivell però que cada cop que se li presenta l'oportunitat d'aconseguir-la troba excuses per no presentar-se com a candidat).

En l'espai vital s'hi inclou, doncs, la persona, el seu ambient conductual i les barreres o obstacles que ens separen dels objectius que ens marquem. Lewin representava aquest espai vital mitjançant diagrames bidimensionals:

.- Qualsevol lloc, objecte o situació en què l'individu actua com si volgués assolir quelcom, en la mesura en què l'individu hi detecta un grau de valor positiu, es diu que té una 'valència positiva' i es representa pel signe més (+).

.- A l'inrevés, tot allò que l'individu vol evitar i que l'aparta del seu objectiu es diu que té 'valència negativa' i es representa pel signe menys (-).

.- Les barreres es representen mitjançant línies gruixudes que separen una part de l'espai vital de l'altra. Sempre es presenten a l'individu com a seqüències.

Hi ha un tipus de geometria que s'anomena 'topologia' que Lewin considerava més adient que la geometria tradicional per tal de representar l'espai vital. La topologia s'anomena 'geometria de les làmines de goma' perquè l'espai topològic pot estirar-se en qualsevol direcció sense que es produeixi cap diferència. En topologia, el significatiu són els límits entre regions, no el gruix, ni les formes, ni les distàncies. De la mateixa manera, l'important en la conducta és quines regions hem de travessar per arribar a la meta. Si ha una barrera impossible de superar, no es pot entrar en la regió següent i, en conseqüència, no es pot arribar a la meta. Així, p. ex., si vull ser diputat abans he de ser candidat, però si em sento incapaç de parlar amb la gent, resulta quasi impossible que un partit m'agafi com a candidat. En el seu llibre 'Principles of Topological Psychology' (1936) va descriure d'una manera molt detallada els processos que es produeixen en aquests àmbits.

Segons aquesta teoria per tal de determinar l'estructura de l'espai vital d'un individu hem d'observar la seva conducta i inferir quines han de ser les barreres, les inhibicions, etc, de manera que hom pugui preveure la conducta futura d'aquest subjecte.

Comprendre l'espai vital ens ajuda a entendre molt clarament els conflictes interhumans, que segons Lewin són de quatre tipus:

.- Conflicte d'aproximació-aproximació: en què ens sentim simultàniament atrets per dos objectius o activitats desitjables alhora. Per ex., ¿demanó pizza o espagueti?, ¿quina d'aquestes dues pelis vaig a veure dissabte?

.- Conflicte d'evitació-evitació: en què ens sentim 'entre l'espasa i la paret'.

.- Conflicte d'aproximació-evitació: en què una mateixa situació o un mateix objectiu té simultàniament elements positius i negatius. Per ex., he d'anar al dentista, però em fa por que em facin mal.

.- Doble conflicte d'aproximació-evitació: en què cadascun dels objectius té simultàniament valències positives i negatives. Per ex., vaig de vacances i em gasto molts diners però m'ho passo bé o, per contra, em quedo a casa, passo calor i m'ensopeixo però estalvio diners per pagar l'entrada d'un pis.

Tot conflicte suposa la superposició de, com a mínim, dos camps de forces. La dinàmica de grups que elaboren K. Lewin i Frederick Perls (1893-1970) com a eina de resolució de conflictes es fonamenta en aquesta tesi de l'espai vital i encara és avui una excel·lent teràpia en aquells casos en què són les inhibicions internes les causants del fracàs social dels individus.